

Władysława Hanuszewicz

„Wsparcie funkcjonowania społecznego osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu” – propozycja nowych kwalifikacji

Szalone tempo zmian zachodzących na europejskim rynku pracy i w gospodarce powiększają zapotrzebowanie na określone umiejętności i ich dostępność. Poszukuje się skutecznych metod przewidywania tego zapotrzebowania, ich kształtowanie i rozwój. Szuka się sposobów dostosowywania do potrzeb rynku pracy i gospodarki, skutecznego ich zastosowania oraz adekwatnego systemu zarządzania i koordynacji.

15 stycznia 2016 r. w Polsce weszła w życie Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (ZSK). Jak czytamy na stronach Instytutu Badań Edukacyjnych (IBE) w Warszawie, bardzo czekali na nią polscy pracownicy – zarówno ci, którzy pracują w Polsce, jak i ci wyjeżdżający do pracy w krajach Unii Europejskiej. Oczekuje się, że dzięki wprowadzeniu systemu opartego na ramie kwalifikacji znacznie wzrośnie liczba osób zainteresowanych formalnym uznawaniem kompetencji i podnoszeniem kwalifikacji. W konsekwencji wpłynie to również na sytuację zawodową ludzi oraz na ich poczucie bezpieczeństwa na rynku pracy. Zintegrowany system kwalifikacji dotyczy tych, którzy chcą się uczyć i rozwijać przez całe życie, a także pokoleń, które dopiero przygotowują się do wejścia na rynek pracy. W zintegrowanym systemie większego znaczenia nabierają konkretne efekty uczenia się, czyli to, co wiemy, jakie umiejętności i kompetencje posiadamy oraz jak potrafimy je wykorzystać w życiu zawodowym i społecznym.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska i wyzwaniom edukacji włączającej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, powstał zespół konsultantów i specjalisty ds. opracowania propozycji nowej kwalifikacji. Wybór padł na opisanie nowej kwalifikacji, związanej z posiadaniem umiejętności wspierających funkcjonowanie społeczne osób z zaburzeniami zachowania i ze spektrum autyzmu. Opiekę nad naszym zespołem przyjęło IBE w osobie dr Małgorzaty Osowskiej, ekspertki ds. Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. Zapoznaliśmy się z ogólnym schematem rozwiązania systemowego zawartego w ZSK i przystąpiliśmy do pracy. Zadanie stałego kontaktu z IBE, w pierwszej fazie prac, przejęła Joanna Pawlak-Jęczewska, konsultant ds. wspomagania nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz doradców zawodowych. Merytoryczną stroną opisu nowych umiejętności zajęły się Katarzyna Rodziewicz, psycholog oraz specjalista ds. badań i analiz oraz Władysława Hanuszewicz, konsultant ds. wspomagania nauczycieli w zakresie pracy z uczniami niepełnosprawnymi i zaburzeniami rozwoju. Wkrótce do zespołu dołączyła

Renata Kołosowska, konsultant ds. wspomagania nauczycieli w zakresie opieki, wychowania i profilaktyki. Prace opisowe dotyczące nowych kwalifikacji, przy wsparciu dr Małgorzaty Osowskiej i zespołu przedstawicieli IBE, trwały ponad półtora roku. Pracowaliśmy na obowiązującym dokumencie jakim jest *Formularz pomocniczy do przygotowania wniosku o włączenie kwalifikacji rynkowej do ZSK*. Opracowaliśmy charakterystykę kwalifikacji, obejmującą informacje o działaniach lub zadaniach, które potrafi wykonywać osoba posiadająca tę kwalifikację. Oszacowaliśmy również orientacyjny godzinowy nakład pracy potrzebny do uzyskania kwalifikacji oraz koszt uzyskania dokumentu potwierdzającego jej otrzymanie. Wskazaliśmy, że uzyskaniem kwalifikacji mogą być zainteresowane przede wszystkim osoby posiadające doświadczenie (pośrednie lub bezpośrednie) w pracy i kontaktach z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu na rzecz poprawy ich funkcjonowania społecznego np. nauczyciele przedszkoli, szkół i placówek oświatowych, pracownicy domów kultury, świetlic. Ponadto uznaliśmy, że zainteresowanie tą kwalifikacją mogą również okazać wolontariusze, opiekunowie socjalni, społecznicy, rodzice/opiekunowie prawni bądź też członkowie rodzin, w których funkcjonuje osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Adresatami mogą też być osoby takie jak: asystent rodziny czy pedagog rodziny, opiekunowie medyczni, studenci, absolwenci kierunków społeczno-pedagogicznych, wychowawcy placówek środowiskowych i socjalizacyjnych. Wypełniając tabelę dotyczącą zapotrzebowania na nową kwalifikację zwróciliśmy uwagę między innymi na rekomendacje zawarte w Ogólnopolskim Spisie Autyzmu (OSA) nt. sytuacji młodzieży i dorosłych z autyzmem w Polsce (pod red. M. Płatosa, 2016). Wynika z nich, że system wsparcia społecznego osób z autyzmem powinien w większym stopniu uwzględniać potrzeby młodzieży i dorosłych z tym zaburzeniem. Środowisko oczekuje wsparcia w aktywnym spędzaniu czasu wolnego poza domem, wsparcia ich uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Konieczne jest wzmocnienie praktycznych umiejętności niezbędnych do samodzielnego organizowania czasu wolnego i nawiązywania kontaktów z innymi, w tym korzystania z transportu publicznego i orientacji w przestrzeni; rozmów telefonicznych ze znanymi i obcymi osobami, czy planowania czasu. Udzielanie wsparcia w procesie wychowania osobom ze spektrum autyzmu, w szczególności tym wysoko funkcjonującym znacznie ułatwi funkcjonowanie w środowisku szkoły, pracy

i przestrzeni publicznej, a ograniczy izolację społeczną tej grupy. Istotne jest zatem zwiększenie znaczenia i roli osób wspierających.

Badania przeprowadzone z udziałem osób z autyzmem (w normie intelektualnej) pokazują, że jest możliwe osiągnięcie przez nich znacznego poziomu samodzielności (OSA, 2016), jednak wskaźnik ich zatrudnienia jest wciąż bardzo niski. Bierze się to stąd, że większość tych osób wymaga po zakończeniu edukacji stałego wspierania w przygotowaniu do pracy i samodzielnego życia. Umiejętności miękkie poprawiają funkcjonowanie społeczno-emocjonalne jednostki, a tym samym przyczyniają się do lepszego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym, pomagają dostosować się do norm i zasad panujących w otoczeniu. W związku z tym założyliśmy, że nasza kwalifikacja przyczyni się do skuteczniejszej adaptacji społecznej osób z autyzmem do otaczającego ich środowiska, co w konsekwencji przełoży się na ich lepsze funkcjonowanie zawodowe i społeczne. Umożliwi lepsze wykorzystanie ich zdolności i talentów, wzmocni ich motywacje do zdobywania nowych umiejętności oraz podniesie satysfakcję z życia i relacji społecznych. Nowa kwalifikacja pozwoli też zagospodarować umiejętności osób, które mają doświadczenie w pracy i budowaniu relacji z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, w tym rodziców i opiekunów, co zwiększy ich możliwości znalezienia zatrudnienia. W związku z powyższym wskazaliśmy, że osoba posiadająca tę kwalifikację będzie mogła, po spełnieniu innych wymogów wynikających z ustawy oświatowej, znaleźć zatrudnienie w przedszkolach i szkołach/placówkach oświatowych, a także w szkołach wyższych. Ponadto spodziewamy się tego typu zapotrzebowania w ośrodkach pomocy społecznej, domach kultury, świetlicach szkolnych i środowiskowych i innych placówek edukacyjno-wychowawczych. Osoba posiadająca wspomniane kwalifikacje będzie mogła również wykorzystać swoje umiejętności w pracy indywidualnej z osobą z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w obszarze funkcjonowania społecznego. Ponadto będzie mogła prowadzić własną działalność gospodarczą, a także być zatrudniona na umowę zlecenie przez rodziców lub opiekunów wysoko funkcjonujących osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Kwalifikacja może okazać się przydatna na takich stanowiskach pracy jak asystent osoby z niepełnosprawnością, pomoc nauczyciela, opiekun osoby z niepełnosprawnością, doradca/konsultant w instytucjach czy organizacjach społecznych (ngo), asystent studenta ze spektrum autyzmu, wolontariusz, .. itp. Osoba posiadająca opisywaną kwalifikację będzie mogła również rozwijać kompetencje poprzez zdobywanie kolejnych kwalifikacji z obszaru działań wspierających edukację i wychowanie osób z zaburzeniami zachowania.

Zgodnie z obowiązującą procedurą trzeba było również określić wymagania dotyczące walidacji i podmiotów przeprowadzających walidację, a następnie syntetyczną charakterystykę efektów uczenia się.

Wyodrębnione zostały i szczegółowo opisane cztery zestawy efektów uczenia się:

- 1) Posługiwanie się wiedzą na temat osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu;
- 2) Opracowanie planu wsparcia dla osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu;
- 3) Realizowanie procesu wspierania;
- 4) Dokumentowanie i weryfikowanie procesu wspierania.

Jesienią ubiegłego roku ostateczny tytuł nowej kwalifikacji został zweryfikowany i przyjęto nazwę: „Wsparcie funkcjonowania społecznego osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu”. W grudniu 2022 roku, na podstawie umowy Pomorskiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku z uczelnią, Akademią Pomorską w Słupsku złożyła wniosek o wpisanie do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji (ZRK). W tym miejscu wyjaśnię, że ZRK jest rejestrem publicznym i gromadzi informacje o wszystkich kwalifikacjach włączonych do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK), niezależnie od innych istniejących w Polsce rejestrów i spisów tworzonych na potrzeby poszczególnych resortów, branż, środowisk i instytucji.

Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji powstał w 2016 roku na mocy ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (ZSK) i jest jednym z głównych elementów tego systemu. Z ZRK można dowiedzieć się, jakie konkretne wymagania trzeba spełnić, żeby uzyskać daną kwalifikację oraz jakie instytucje mają uprawnienia do ich nadawania. W rejestrze ujęte są tzw. kwalifikacje pełne, tj. te które nadawane są wyłącznie w systemach oświaty i szkolnictwa wyższego po ukończeniu określonych etapów kształcenia, a także cząstkowe, w skład których wchodzi kwalifikacje w zawodzie ze szkolnictwa branżowego, nadawane po ukończeniu studiów podyplomowych, uregulowane, rynkowe oraz rynkowe w rzemiośle. Zanim nasza nowa kwalifikacja znajdzie się w ZRK konieczna jest jednak dalsza procedura weryfikująca zapotrzebowanie, opis i wymagania kwalifikacyjne. Czekają nas jeszcze dużo pracy, czasu i cierpliwości. Mamy jednak nadzieję, że nowe kwalifikacje okażą się potrzebne i przejdą pozytywnie weryfikację na poziomie Ministerstwa Edukacji i Nauki, w tym konsultacje społeczne w środowisku osób z zaburzeniami i spektrum autyzmu.

Netografia:

- <https://kwalifikacje.edu.pl/baza-wiedzy/dzialaj-w-zsk/wlaczanie-kwalifikacji/> [dostęp: 01.03.2023]
- <https://kwalifikacje.gov.pl/o-zsk/kwalifikacje-rynkowe> [dostęp: 01.03.2023]
- https://kwalifikacje.gov.pl/download/Omowienie_zasadniczych_rozwiazan_w_ustawie_o_ZSK_o.pdf [dostęp: 01.03.2023]
- <https://www.ibe.edu.pl/index.php/pl/projekty-krajowe/zintegrowany-rejestr-kwalifikacji> [dostęp: 01.03.2023]
- <https://kwalifikacje.gov.pl/o-zsk/informacja-o-zsk> [dostęp: 01.03.2023]
- http://www.spisautyzmu.pl/index_files/raport_OSA.pdf [dostęp: 01.03.2023]

Władysława Hanuszewicz

Nauczyciel konsultant ds. wspomaganie nauczycieli w zakresie pracy z uczniami niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.